

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

З. П. БОНДАРЕНКО, А. О. ЄРМОЛЕНКО

Україна, м. Дніпропетровськ, Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара

Сучасна система навчально-виховного процесу у вищій школі стоїть перед прикритим фактом: в умовах традиційних форм та методів навчання, студенти пасивно отримують інформацію, не вміють здобувати її самостійно та найголовніше – не уявляють, як застосовувати знання на практиці. Головним завданням сучасної освіти є підготовка успішної, самодостатньої, компетентної, а головне – творчої та конкурентно спроможної особистості. Розв'язати цю проблему допоможе активне впровадження у навчальний процес інноваційних технологій навчання, бо традиційні методи не можуть в повній мірі активізувати пізнавальний інтерес та розвивати творчі здібності студентів.

Мета статті: теоретичне дослідження специфіки проведення інтерактивних занять як форми активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів вищої школи.

Особливості застосування сучасних інноваційних технологій у навчальному процесі розкрито у наукових працях І.В. Богомолрової, І.М. Дичківської, В.І. Матірко, Є.А. Михайлової, Г.А. Полякової, О.І. Пометун та ін.

Сучасні педагогічні методи співробітництва найбільш відповідають принципам гуманізації й демократизації освіти, активізації пізнавальної діяльності, забезпечують партнерство педагогів і студентів, спрямоване на розв'язання важливих навчальних і життєвих проблем. При такому підході будь-який студент є співавтором заняття, основна ж стратегія якого полягає у виявленні його індивідуальних здібностей і нахилів, створення сприятливих умов для подальшого їх розвитку.

Важливе місце у навчанні посідають інтерактивні методи навчання. Інтерактивним є метод, у якому той, хто навчається є учасником, який щось здійснює, говорить, управляє, моделює, пише, малює тощо, тобто не виступає пасивним слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається. Таким чином, під час інтерактивного навчання студент стає не об'єктом, а суб'єктом навчання, він відчуває себе активним учасником подій і власної освіти та особистісного розвитку. Це забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності [1, с. 17].

Зазначимо, що мета інтерактивного навчання – створення педагогом умов

навчання, за яких студент сам відкриватиме, здобуватиме й конструюватиме знання та власну компетентність у різних галузях життя. Саме це є принциповою відмінністю цілей інтерактивного навчання від цілей традиційної системи освіти. При використанні інтерактивних технологій до мотивації студента спонукають задоволення від навчання та важливість результату. Студент виховує у собі впевненість, вчиться приймати важливі рішення, відстоювати свою думку, оцінювати діяльність однокурсників, пояснювати помилки товаришів, обирати кілька рішень до поставлених завдань.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх студентів. Викладач і студент є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Викладач виступає як організатор процесу навчання, як консультант і супервізор. Результатів навчання можна досягти взаємними зусиллями учасників процесу навчання. Студенти беруть на себе взаємну відповідальність за результати навчання [3, с. 7].

У XXI ст. сучасний студент – це особистість, яка функціонує, розвивається й соціалізується у форматі інформаційного суспільства. Студент відрізняється від інших людей своєю молодістю, виразністю, динамічністю, мобільністю й мінливістю. Кожен студент – яскрава особистість, яка характеризується індивідуальним рівнем інтелектуального розвитку й певними особистісними характеристиками, такими як сприймання, запам'ятовування, творчість і відкритість новому досвіду, толерантність у ситуації невизначеності, емоційна розумність, сміливість й ризикованість тощо. Інтерактивні методи навчання є частиною особистісно-зорієнтованого навчання, оскільки сприяють соціалізації особистості, усвідомленню себе як частини цілісного колективу, своїй ролі і потенціалу.

Завдяки ефекту новизни й оригінальності інтерактивних методів при правильній їх організації зростає вмотивованість студентів до процесу навчання. Особлива цінність інтерактивного навчання в тому, що студенти навчаються ефективній роботі в колективі. На жаль, навіть випускники ВНЗ часто не мають цих навичок, що помічає кожен педагог-практик, коли відбувається підготовка до практичного заняття і починаються предметні процеси в колективі: спочатку всі претендують на роль лідера, а коли настає справа реального втілення знань на практиці, аудиторія стає пасивною [1 с. 14]. Тобто не відбувається звичайного процесу взаємодії, прийняття рішень та їх виконання. Студенти не здатні продуктивно відтворювати знання, оскільки не вміють цього робити, а не вміють тому, що їх не навчили співпрацювати. Зрозуміло, що саме ці навички будуть корисними і постійно застосовуваними ними у дорослому житті. При

правильному, спланованому і систематичному застосуванні інтерактивних методів навчання цю проблему можна розв'язати успішно.

Зважимо на те, що для конкретизації цілей інтерактивного навчання доцільно використовувати таксономію когнітивних цілей дослідника Б. Блума, яка активно обговорюється в сучасній українській педагогічній громаді. Відповідно до цієї таксономії, знання – лише перший, найпростіший рівень цієї ієрархії. Далі маємо ще п'ять рівнів цілей, до того ж перші три є цілями нижчого порядку, а наступні три – вищого порядку. Систематизатор когнітивних установок, за Б. Блумом, може бути представлений у такий спосіб:

1. Знання: здатність дізнаватися, відтворювати спеціальну інформацію, включаючи факти, усталену термінологію, критерії, методологічні принципи й теорії.

2. Розуміння: розуміти значення, перефразовувати головну думку, узагальнювати, перетворювати, переконувати, захищати, інтерпретувати, наводити приклади.

3. Застосування: уміння брати й застосовувати в новій ситуації принципи або процеси, що раніше вивчалися, без зовнішньої вказівки. Наприклад, застосування узагальнень соціальних наук до окремих соціальних проблем.

4. Аналіз: поділ матеріалу на окремі складові, визначення їх відношень і розуміння моделі їх організації.

5. Синтез: творче поєднання частин або елементів у нове ціле. Наприклад, професійне написання есе, пропозиції щодо способів перевірки гіпотез і формулювання теорій, які можна застосувати до професійних ситуацій.

6. Оцінювання: формування ціннісних суджень про ідеї, рішення, методи тощо. Ці оцінки можуть бути кількісні або якісні, але вони мають бути [2, с. 8].

Завдяки інтерактивним технологіям викладач виступає організатором процесу навчання, консультантом, фасилітатором, який ніколи не “замикає” навчальний процес на собі. Головними у процесі навчання стають зв'язки між студентами, їхня взаємодія та співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, учні беруть на себе взаємну відповідальність за результати навчання.

Наявність певних моментів у навчальному процесі необхідна для організації багатосторонньої комунікації:

1. Повідомлювані педагогом знання не повинні бути беззаперечними. Для успішного протікання навчального процесу необхідно створювати ситуації “відкритого зіткнення власних сумнівів і протиріч із сумнівами й протиріччями інших”. Важливо, аби ці протиріччя виникали в діалозі між педагогом і студентами та між самими

студентами з урахуванням їхніх інтересів, думок, поглядів і позицій.

2. Те, що педагоги традиційно вважали помилками в розумовому процесі студентів, має сприйматися як процес просування до знань, як проблема на цьому етапі навчання. Це сприяє появі у студента бажання вчитися й разом з педагогом розв'язувати проблеми, що виникли.

3. Виклад педагогом готової інформації не виключається з навчального процесу, але місце й роль його змінюються. Монолог педагога застосовується, якщо необхідно налаштувати студентів на вивчення нового матеріалу або студенти не можуть самостійно вирішити проблему через брак інформації [1, с. 112].

У такому випадку педагог викладає лише основні положення певної теми, організовуючи їх активне обговорення. У процесі багатосторонньої комунікації студенти отримують можливість поділитися своїми думками, враженнями й відчуттями в межах певної теми, розповісти про власні висновки й вислухати думки не тільки педагога, а й однокурсників.

Якщо ж порівнювати інноваційну та традиційну педагогіку, то метою інноваційної педагогіки у навчально-виховному процесі, є розвиток особистості, що, на нашу думку, відіграє більш важливу роль, ніж формування знань, умінь і навичок у цілому. За інтелектуальною характеристикою інноваційна педагогіка виступає як “інститут розвитку”, що значною мірою переважає над традиційним “інститутом пам'яті” і де домінуючим типом та характером взаємовідносин педагогів і студентів є суб'єкт-суб'єктним, а не суб'єкт-об'єктним. За таким характером висвітлюється демократичність, діалогічність, відкритість та рефлексія на відміну від традиційної інтелектуальної характеристики “інституту пам'яті”, де стиль взаємодії характеризується авторитарністю, монологічністю, закритістю. Педагог як особистість виступає з гаслом: “Не нашкодь”, використовує групові та колективні форми організації навчального процесу та обирає проблемні, пошукові, евристичні, а також дослідницькі методи навчання. Педагог традиційного методу виступає з гаслом: “Роби, як я”, організовує фронтальні або індивідуальні форми навчального процесу, де є місце лише інформаційним та ілюстративно-пояснювальним методам навчання.

Провідними принципом, яким керується інноваційна педагогіка є принцип “виращування”, де роль студента та його діяльність засвоюється як продуктивність, творчість, проблемність. Традиційна ж педагогіка керується принципом “продавлення”, де не враховується особистість, а за основний принцип діяльності, який засвоюється студентами, лише репродуктивністю та відтворюванням. Таким чином, знання – це

репродуктивна діяльність традиційного підходу, коли проблемна діяльність – рефлексія, рефлексія – досягнення [1, с. 234].

Способи засвоєння навчального матеріалу за інноваційними методами, дає можливість розвитку соціальної та громадянської компетентності студента. Розширюються пізнавальні можливості, зокрема у здобутті, аналізі, діяльності та рефлексії. Щодо традиційної педагогіки у способі засвоєння дотримуємося лише заучування, а також діяльності за алгоритмом, що ускладнює або зовсім не дає можливості застосувати знання на практиці.

Функції викладача, який використовує інноваційні методи викладання, виступає організатором співдружності, консультантом, керуючим пошуковою роботою студентів, забезпечує можливість демократичного партнерства між студентами. У свою чергу, функції, які виконує викладач традиційних методів, є нав'язування предметно-дисциплінарних знань, носіння інформації, зберігання норм та традицій.

Позиція студентів при застосуванні інноваційної педагогіки різниться активністю, наявністю мотиву до самовдосконалення й інтересу до навчальної діяльності, тоді, коли позиція студентів при використанні традиційної педагогіки у навчальній діяльності, характеризується пасивністю, відсутністю інтересу до навчання, до особистісного росту, а також до взаємодії у процесі колективної роботи.

Висновки. Навчання з використанням інноваційних технологій якісно перевищує традиційну освіту, бо воно інтегрує процеси, які не можна об'єднувати в межах класичної освіти. Розвиток науки і останніх технологій подає педагогам і студентам нові форми комунікації, нові типи вирішення абстрактних і конкретних завдань, перетворюючи педагога з авторитарного транслятора інформації на особистість, яка надихає на інтелектуальний та творчий потенціал студентів. Майбутнє за системою навчання, що залучатиме суб'єкт-суб'єктний метод, за яким викладач – це методолог, технолог, іміджмейкер освіти, а студент – активний учасник процесу навчання. Тема іміджу такого викладача може бути напрямом нашого подальшого дослідження.

Література:

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О.І. Пометун. – К., 2007. – 144 с.
3. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко / За ред. О.І. Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.